

BIBLIOGRAFIA RIBERENCA (8)

NÚRIA GRAU POYO

Comitè Editorial de la Miscel·lània del CERE

ÀNGELS PÉREZ TARRAGÓ

Secció de Lingüística i Literatura del CERE

MONTSERRAT ANGUERA TERRÉ

Comitè Editorial de la Miscel·lània del CERE

MARIA JOSEP CLUA ANMELLA

Biblioteca Comarcal, Móra d'Ebre. Sòcia del CERE

VICENT CASADÓ BURILLO

Comitè Editorial de la Miscel·lània del CERE

ANTECEDENTS

Si fem un repàs al recull de tots els articles publicats a la *Miscel·lània* i la *Miscel·lània del CERE*, des dels seus inicis fins als nostres dies, que vam publicar en el volum extra 1 dedicat al 25è aniversari del Centre (Pérez et al., 2008) ens adonarem que ja als números 5, 6, 7 i 8 de la revista del CERE, editats entre 1987 i 1991, es va crear un apartat dedicat a fer una ressenya d'aquells llibres editats sobre temàtiques riberenques (Bibliografia riberenca 1-4, 1987, 1988, 1989, 1991).

Va ser precisament al número 5, publicat fa uns vint-i-dos anys, com aquest d'ara també dedicat a Ginestar, quan es va crear la secció de "Bibliografia riberenca" amb l'objectiu d'omplir "un buit observat per molts dels nostres socis, i que ajudi a enriquir la visió de tot allò que s'ha publicat i es publica a l'entorn de la Ribera", com es comenta en una breu introducció apareguda en aquell volum (Bibliografia riberenca 1, 1987). La secció s'organitzava amb el títol del llibre, dades bibliogràfiques del mateix (autor/s, editor, any, mides, nombre de pàgines i notes sobre il·lustracions i material annex), un breu comentari o resum de l'obra, sovint amb fragments literals, i una il·lustració de la portada.

A la primera "Bibliografia riberenca" van aparèixer els comentaris sobre 6 llibres, un dels quals editat pel CERE i corresponent a l'obra guanyadora del I Premi d'Assaig Artur Bladé:

– SALADIÉ, Xavier (1985): *Dalt d'un cim de la Ribera. Poesies*. X. Saladié, Tivissa, 88 p.

– BLADÉ, Artur (1971): *Gent de la Ribera d'Ebre (artesans, pagesos, rodaires...)*. Ed. Pòrtic, Barcelona, 178 p.

– BIARNÉS, Carmel; CID, Josep (1984): *Guia de la Ribera d'Ebre*. Llibreria de la Rambla, Tarragona, 369 p.

– FERRÚS, Jordi (1985): *La casa pagesa asconenca (1940-1970). Descripció etnogràfica, anàlisi antropològica*. CERE, Flix, 127 p.

– COT, Artur (1986): *Estudis i documents de la història de Móra d'Ebre. L'església parroquial de Sant Joan Baptista*. Ajuntament de Móra d'Ebre, 358 p.

– BIARNÉS, Carmel (1980): *El beat Pere Sans d'Ascó, un català universal*. Carmel Biarnés, Ascó, 155 p.

La següent "Bibliografia riberenca" va aparèixer l'any 1988, al volum 6 de la *Miscel·lània*, amb un plantejament similar:

– PERPINYÀ, Lluís (1987): *Petita història de Móra la Nova*. Ajuntament de Móra la Nova, 252 p.

– BIBILONI, Jaume; JUNYENT, Rosa (1987): *Realitat socio-econòmica de la Ribera d'Ebre i propostes de futur*. Àrea, 98 p.

– BLADÉ, Artur (1966): *El castell de Miravet*. R. Dalmau, Barcelona, 68 p.

– ESCOLÀ, Rossend (1984): *Guia de la Palma d'Ebre (Ribera d'Ebre)*. Institut d'Estudis Tarraconenses, 102 p.

– CABRÉ, Dolors (1985): *Riba-roja d'Ebre i el seu terme municipal*. Llibreria Adserà, Tarragona, 280 p.

– I una referència de 15 opuscles publicats per Àrea (Gabinet d'Estudis i Aplicacions) entre 1985 i 1987, d'entre 20 i 100 pàgines, sobre diversos aspectes socioeconòmics de la Ribera d'Ebre.

La tercera "Bibliografia riberenca" va aparèixer el 1989, al volum 7 de la *Miscel·lània*, amb una novetat, la introducció d'un número d'ordre d'aparició de la ressenya per "una major ordenació i comoditat a l'hora de fer els índexs corresponents, quan aquesta bibliografia hagi crescut considerablement" (Bibliografia riberenca 3, 1989); van aparèixer els comentaris de 5 llibres més, un dels quals editat pel CERE i corresponent a l'obra guanyadora del II Premi d'Assaig Artur Bladé:

13. BIARNÉS, Carmel (1986): *La implantació de l'orde del Temple a la Ribera d'Ebre (1148-1210)*. CERE, Flix, 115 p.

14. GÓMEZ, Carmen (1987): *Rasquera: un poble de la Ribera d'Ebre*. Grup Cultural Rasquerà, 122 p.

15. SÁNCHEZ, Josep (1983): *Les cordes. Assaig d'una indústria típica de Flix*. Ajuntament de Flix, 102 p.

16. ROMERO, Amèlia (1984): *Tivissa. Un poble antic de la Catalunya Nova*. Biblioteca Mestre Cabré, Tivissa, 343 p.

17. SERRANO, Josep (1988): *La Torre de l'Espanyol (Ribera d'Ebre)*. Institut d'Estudis Tarraconenses.

La "Bibliografia riberenca (4)" va aparèixer dos anys després, el juny de 1991, al volum 8 de la *Miscel·lània*, i va ser el darrer lliurament a aparèixer com a tal, sense que als volums posteriors (9, 10...) aparegués cap comentari sobre la continuïtat d'aquesta secció; aquest número aportava el resum de 6 nous llibres, dos dels quals editats pel CERE i corresponents a les obres guanyadores del III i IV Premi d'Assaig Artur Bladé:

18. COT, Artur (1986): *S. Costa - B. Messeguer. Dos artistes de l'Ebre català*. Ajuntament de Móra d'Ebre, 55 p.

19. SORRIBES, J.; GRAU, J.J. (1989): *La Ribera d'Ebre. Transformacions socio-econòmiques i perspectives de futur*. Caixa de Catalunya, 553 p.

20. GARCIA, Xavier (1990): *La Catalunya nuclear. La Ribera d'Ebre: centre d'una àmplia perifèria espoliada*. Columna i CERE, 101 p.

21. VEGA, Carles; SÁEZ, Xavier; MIR, Josep M.; PONS, Albert (1990): *La parla de la Ribera d'Ebre. Aspectes morfològics: la pronominalització àtona*. CERE, Flix, 128 p.

En total, en quatre entregues s'havien publicat 21 ressenyes bibliogràfiques, una de les quals d'un grup de facsímils, quatre eren obres editades pel CERE (els guanyadors dels Premis d'Assaig I a IV) i els altres 16 llibres corresponien a diferents publicacions editades entre els anys 1966 i 1990 pels mateixos autors (2), ajuntaments o entitats locals (6) o diverses editorials de fora de la comarca (8).

No va ser fins el 2000 que a la *Miscel·lània* 14 va aparèixer un nou article sobre bibliografia riberenca, encara que en aquest cas es tractava no de llibres sinó d'articles publicats a la mateixa revista del CERE durant els 15 anys d'existència d'aquesta publicació, com posa de manifest el títol de l'article (Casadó, 2000). En aquest article fèiem una introducció dels objectius de la *Miscel·lània* publicada pel CERE, la seua temàtica, tipus de treballs, periodicitat al llarg dels diversos números i explicàvem en què consisteix la dedicatòria de cada volum a un municipi de la comarca; fèiem també un resum del contingut dels 13 números apareguts fins aquell moment, il·lustrat amb les cobertes de tots i, fins i tot, amb unes quantes contracobertes; al final, en un annex de 13 pàgines presentàvem les referències bibliogràfiques de tots els articles apareguts als 14 primers volums de la *Miscel·lània* amb dues ordenacions diferents: per autors i per temàtiques. En total, hi apareixien relacionats 140 articles d'uns 65 autors diferents, riberencs i de fora de la comarca i que sumen unes 1.500 pàgines de bibliografia riberenca entre 1985 i 2000.

Posteriorment, l'any 2008, al treball esmentat a l'inici d'aquest article i publicat al volum extra 1 d'aquesta revista, relacionàvem 49 títols de llibres editats pel CERE o amb la seua col·laboració, dels quals presentàvem les dades bibliogràfiques completes, un resum del contingut de cadascuna de les publicacions, així com la imatge de cada coberta. També mostràvem en forma

d'annexos la relació bibliogràfica de totes les obres editades i coeditades pel CERE en ordre cronològic de publicació —annex 1—, amb una informació bibliogràfica extra com és el nombre total de pàgines, el peu d'impremta i el número d'ISBN, si en tenien; una altra relació de les obres per ordre alfabètic d'autors apareixia a l'annex 2; l'annex 3 presentava les diferents obres agrupades segons la seua temàtica: arqueologia, art (música, dibuix, pintura...), bibliografia, biografia, didàctica, economia i societat, etnologia, història local, història natural, lingüística i literatura; finalment, una relació alfabètica dels autors que han publicat obres al CERE, de forma individual o amb altres apareixia a l'annex 4 (Pérez et al., 2008).

Al mateix volum extra 1 de la *Miscel·lània del CERE* va aparèixer un altre extens recull bibliogràfic (Anguera i Casadó, 2008), en aquest cas de tots els articles publicats al butlletí de la nostra entitat al llarg dels primers 18 números i que actualitzava el publicat al volum 14 (Casadó, 2000). En total, durant els 23 anys de *Miscel·lànies* es van publicar uns 175 articles de diversa temàtica i autoria, en els quals hi havien col·laborat 92 autors, amb unes 2.630 pàgines, fet que suposa una mitjana d'unues 146 pàgines per volum, i unes 482 fotografies relacionades amb la població a la qual es dedica la revista. Totes aquestes dades posen de manifest la consolidació de la publicació del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre i és el recull de bibliografia sobre la Ribera d'Ebre més extens publicat fins ara. Segons aquestes dades, entre els treballs publicats a la *Miscel·lània* dominen els articles sobre història local (57) i història natural (43), que junts constitueixen més de la meitat dels articles publicats; altres temàtiques són 13 d'etnologia i tradicions, 11 d'arqueologia, 11 de lingüística, 7 de literatura, 6 de biografies, 5 de bibliografia, 3 d'economia, 1 de música, 1 de noves tecnologies i 50 d'organització de l'entitat i de la revista (Anguera i Casadó, 2008). En aquest treball també vam presentar en forma d'annexos les llistes de tots els articles publicats ordenats per primer autor, per seccions de treball o camps temàtics i de tots els autors que hi han publicat.

OBJECTIU

L'objectiu d'aquest article és aprofitar aquesta *Miscel·lània del CERE* dedicada a Ginestar per donar continuïtat a la secció de "Bibliografia riberenca" iniciada el 1987 a la *Miscel·lània* 5, precisament també dedicada a la població de Ginestar. La idea és la mateixa que als seus orígens: oferir al lector i, especialment, al soci del CERE una "visió de tot allò que s'ha publicat i es publica a l'entorn de la Ribera", tant dels llibres que estudien la nostra comarca, com de les obres artístiques que tracten temes riberencs. Pretenem relacionar els llibres que vagin apareixent, com a novetats, però també volem omplir el buit deixat durant aquests anys que no s'ha publicat la secció, raó per la qual farem també un apartat d'obres antigues. Com ja es va publicar l'any 1987, "la relació té l'objectiu de ser exhaustiva; així, a cada número apareixeran uns quants llibres comentats sobre temes diversos i més endavant publicarem un índex ordenat per matèries i autors" (Bibliografia riberenca 1, 1987).

METODOLOGIA

La secció de “Bibliografia riberenca”, que en aquest número 20 de la *Miscel·lania del CERE* recuperem, portarà el número 8, ja que hem volgut reservar els números 5, 6 i 7 als reculls bibliogràfics de treballs publicats pel CERE que hem anat fent entre 2000 i 2008 (Casadó, 2000; Pérez et al., 2008; Anguera i Casadó, 2008), tot i que quan es van publicar no tinguessin estrictament el títol de “Bibliografia riberenca”.

En cada número de la revista hi haurà la secció “Bibliografia riberenca”, on apareixeran les referències bibliogràfiques de diversos llibres publicats en català amb temàtiques riberenques, un resum d’aquests i les seues cobertes, segons l’estil iniciat en números anteriors amb la bibliografia del CERE (Pérez et al., 2008), i hi inclourem també el nombre de pàgines i l’ISBN. Per a aquesta cerca bibliogràfica comptarem amb la col·laboració de la Biblioteca Comarcal de Móra d’Ebre.

Els diversos llibres apareixeran classificats en un dels apartats següents:

1. novetats editades i coeditades pel CERE o amb la seua col·laboració
2. novetats editades per altres
3. llibres antics editats per altres

S’entendrà per novetats les aparegudes entre el tancament de l’edició d’una *Miscel·lania del CERE* i el de la següent.

Volem obtenir, també, la col·laboració dels autors o editors per assegurar el manteniment de la secció i l’objectiu de ser exhaustiva, raó per la qual els animem des d’aquí perquè ens facin arribar un exemplar dels seus llibres a la Secretaria del CERE i procedirem a incloure’n la ressenya en el proper número de la revista que estigui en preparació. Alhora intentarem assolir la fita que va impulsar la creació d’aquesta secció el 1987: “Totes les obres que aquí es comentin figuraran en el fons bibliogràfic del Centre d’Estudis i, per tant, podran ser objecte de fàcil consulta per part dels socis que així ho desitgin i ho facin saber a la secretaria” (Bibliografia riberenca 1, 1987).

RESULTATS

En aquest vuitè lliurament de “Bibliografia riberenca” presentem un total de 20 noves ressenyes de llibres: 3 corresponen a obres recentment editades pel CERE, 2 a llibres editats amb la col·laboració del Centre, 7 són novetats editades per altres i 8 són llibres antics també editats per altres. D’aquests 20 llibres, 3 corresponen a obres literàries amb temàtica riberenca. Aquestes noves ressenyes bibliogràfiques apareixen a l’annex.

En total, en aquestes 8 publicacions de “Bibliografia riberenca” s’han referenciat un total de 104 llibres diferents, dels qual 56 són edicions o coedicions del CERE, 16 han estat editats amb la col·laboració del Centre i els altres 32 títols són d’altres editorials, entitats o institucions.

BIBLIOGRAFIA

ANGUERA, M.; CASADÓ, V. (2008): "23 anys de Miscel·lànies del CERE". *Miscel·lània del CERE* extra 1: 151-190 ("Bibliografia riberenca 7").

"Bibliografia riberenca (1)" (1987): *Miscel·lània* 5: 14-20.

"Bibliografia riberenca (2)" (1988): *Miscel·lània* 6: 11-16.

"Bibliografia riberenca (3)" (1989): *Miscel·lània* 7: 7-11.

"Bibliografia riberenca (4)" (1991): *Miscel·lània* 8: 97-100.

CASADÓ, V. (2000): "15 anys de Miscel·lànies del CERE". *Miscel·lània* 14: 11-32 ("Bibliografia riberenca 5").

PÉREZ, À.; ANGUERA, M.; CASADÓ, V. (2008): "25 anys de CERE, 25 anys de publicacions". *Miscel·lània del CERE* extra 1: 109-149 ("Bibliografia riberenca 6").

ANNEX

1. Novetats editades pel CERE o amb la seua col·laboració

DIVERSOS AUTORS (2008): *Miscel·lània del CERE*, núm. extra 1, conté DVD, 318 p., ISBN 978-84-935564-6-4



Primer volum extraordinari dedicat, en aquest cas, a l'efemèride del 25è aniversari del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, amb un gran nombre de pàgines i d'articles i que conté un DVD amb entrevistes i opinions sobre l'efemèride elaborat per Video Ascó Televisió.

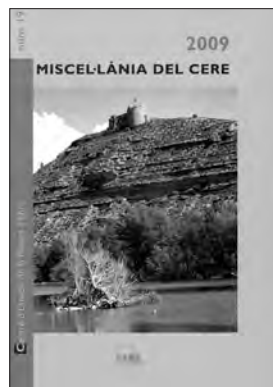
Aquesta *Miscel·lània*, després del pròleg de l'editor de la publicació, V. Casadó, sobre el sentit de dedicar un número extraordinari a l'aniversari de l'entitat, presenta diversos apartats. Al primer apartat, "Antecedents i història", hi apareixen dos articles de J.A. Collazos sobre la I Trobada Comarcal de Cultura i un repàs als 25 anys d'història del CERE. El segon apartat, "El CERE vist pels protagonistes: records, evolució i perspectives de futur", inclou les opinions de 10 presidents, vicepresidents, secretaris, caps de publicacions i socis fundadors sobre el passat, present i futur de l'entitat. A continuació, un seguit de pàgines amb fotografies mostra diverses activitats organitzades pel CERE des de 1983 fins a 2008. El tercer apartat, "Activitats emblemàtiques", és el més extens i en 6 articles es fa una anàlisi detallada de totes les convocatòries del Premi d'Assaig, els llibres editats pel CERE o amb la seua col·laboració, totes les *Miscel·lànies*, les beques de recerca, la Fira del Llibre Ebrenc i els guardonats amb la Sirga d'Or, en articles de M. Anguera, V. Casadó, À. Pérez, A. Pujol i J.M. Raduà. El quart apartat, "Socis il·lustres del CERE: dades biogràfiques i relació amb el CERE", es glosa la biografia

de destacats socis del CERE alguns dels quals van ser o són socis d'honor de l'entitat com Artur Bladé, Carmel Biarnés, Dolors Cabré, Jaume Garciapons i Josep M. Sáez, en sengles articles de N. Grau, B. Pubill, J.S. Cid, J.A. Collazos i J.M. Sáez. El darrer apartat inclou l'article "Socis del CERE: directori i distribució" de V. Casadó, els Estatuts actuals del CERE i les normes de publicació de la *Miscel·lània del CERE*.

DIVERSOS AUTORS (2008): *Miscel·lània del CERE*, núm. 19, 350 p., ISBN 978-84-935564-7-1

Volum dedicat a Flix, publicat l'octubre de 2009, que amb 350 pàgines és el més voluminós de la col·lecció; té 18 articles en total i és el que més articles dedicats a la població conté (9), i el que inclou més fotografies entre articles (71) i en total (116) de la població a la qual es dedica. Entre els articles publicats hi ha:

- 3 d'organització de l'entitat i de la revista: presentació, memòria d'activitats 2007 i cronologia d'efemèrides del CERE, de J.F. Moragrega, J.A. Collazos, M. Anguera i V. Casadó
- 9 sobre Flix, sobre dades de la població, espais naturals i la Xarxa Natura 2000, la contaminació per metalls de l'Ebre, el conjunt arqueològic de Sebes i el de Castellons i pedreres del meandre, el carlí Capellà de Flix, el patrimoni arquitectònic de la Colònia Química, la crisi industrial de la Fàbrica i contes tradicionals, de M. Anguera, V. Casadó, N. Ferré-Huguet, J.L. Domingo, M.C. Belarte, J. Noguera, P. Olmos, M. Genera, P. Muñoz, F. Cervelló, C. Forn, N. Grau i À. Pérez
- 3 d'història natural sobre hidrologia subterrània de Tivissa, els efectes del terratrèmol de 1845 a Tivissa i la figura del científic tivissà Ramon Jardí, de J. Roset, Ò. Saladié i M. Garcia
- 1 d'etnologia sobre la situació de la dona pagesa de la Ribera durant la postguerra, de M.T. Castelló
- 2 de lingüística i literatura sobre la toponímia de Vinebre i l'estada de Bladé a la Tortosa republicana, de S. Veà i E. Subirats



ÒSCAR SALADIÉ BORRAZ, MARIA GARCIA FIGUERAS (2009): *Observar el temps a la Ribera d'Ebre. Història de les estacions meteorològiques*. Col·lecció Daliner, núm. 8, 126 p., ISBN 978-84-935564-8-8

Els autors pretenen donar a conèixer l'evolució històrica dels diversos observatoris meteorològics de la Ribera d'Ebre, des dels seus orígens (Móra d'Ebre 1911) fins als nostres dies; en total 23 estacions meteorològiques repartides entre 14 nuclis de població.



En aquesta compilació històrica queda reflectida la localització dels observatoris que hi ha hagut i hi ha a cada població riberenca i els canvis d'emplaçament que han sofert, la situació i tipus d'instruments de mesura, les tècniques emprades al llarg dels anys, així com els diversos observadors que n'han tingut cura.

El treball posa de manifest l'interès que han tingut els riberencs pel clima, la tasca altruista feta pels observadors i com les circumstàncies històriques, polítiques i socioeconòmiques han pogut influir en el normal desenvolupament de les activitats operatives dels observatoris meteorològics.

L'estudi és fruit de múltiples visites i entrevistes fetes pels autors per la Ribera d'Ebre: "[...] volem agrair molt especialment als actuals observadors de les estacions meteorològiques de la Ribera d'Ebre, així com als familiars d'aquells que ho van ser, la informació documental i oral que guarden i que ens van facilitar generosament" (p. 10).

BIEL PUBILL SOLER, JOSEP M. RADUÀ SERRA (2009): *Cabussats a l'Ebre*. Col·lecció La Galvana, núm 9. Editat pels autors amb la col·laboració, entre altres, del CERE. 80 p.



Cabussats a l'Ebre és el número 9 de la col·lecció La Galvana. Els autors continuen amb la recopilació d'imatges del poble d'Ascó cedides per persones que els han deixat accedir als seus arxius particulars; aquest cop el riu o "lo riu" com ells l'anomenen és l'eix vertebrador. A partir de les 86 fotografies que conformen l'obra i dels comentaris que apareixen a peu de pàgina podem comprendre com: "Lo riu, silenciós, testimoni mut del temps, davalla despreocupat i ens veu passar, i

prepotent captiva en la seva memòria les rialles i la cridòria, els renecs i els planys, els sospirs i els desigs cobejats..." (p. 79). Així com: "Lo riu és tan present que sovint sembla que no hi sigui. Però hi és. Lo riu és indestruïble del paisatge d'Ascó. Qualsevol dels seus racons esdevé un perfecte mirador d'aquest fluir d'aigües reposades" (p. 5).

DOMÈNEC JARDÍ PAGÈS, CARLES JARDÍ PINYOL (2009): *Les golfes de pagès (de Tivissa i la seva muntanya)*. Col·lecció El Tinter, núm. 94. Cossetània Edicions, Valls. Editat amb la col·laboració, entre altres, del CERE. 190 p., ISBN 978-84-9791-494-9

A *Les golfes de pagès* els autors narren com es vivia al poble i als masos de Tivissa durant la primera meitat del segle xx. Quan menaven les terres els parcers que podien estalviar poc i es movien en l'autarquia, tot i ajudant-se amb les carboneres, la caça, l'hort i els animals de corral. Els autors han remenat les andròmines de les golfes, tot revivint el seu significat, escoltant el seu testimoni callat i rememorant els qui les van utilitzar. Memoràndum que descriu l'ensenyament, els jocs, les cançons, els àpats, les feines del tros, els oficis, etc. És un costumari que servirà de model per a uns i de record o de referent per als altres. L'obra recull la història d'una societat rural en el seu context, que relata les situacions transmeses via oral.

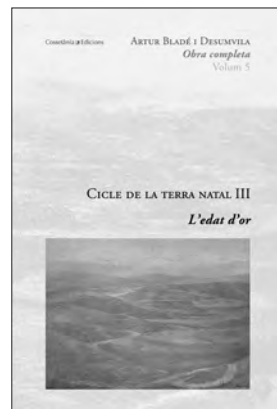


De la vida a les masies de la Muntanya de Tivissa escriuen: “Tot i el foc que sempre es feia a la vora mateix dels pinars, mai no es produïa cap incendi, ja que tot estava net i el tenien ben controlat. Ramats i masovers tenien cura de tota la brosta del sotabosc i de ramatge i d’algun pi abatut o trencat pel pes de la neu de l’hivern. A més, si s’hagués produït cap conat d’incendi, cosa que succeïa molt esporàdicament, com que tot estava completament habitat, se n’adonaven a l’instant i tothom corria a apagar-lo” (p. 25).

2. Novetats editorials d’altres

ARTUR BLADÉ DESUMVILA (2008): *Obra completa. Vol. 5 (Cicle de la terra natal III): L’edat d’or*. Cossetània Edicions, Valls. 287 p., ISBN 978-84-9791-400-0

Aquest volum presenta —complet— el petit monument de la memorialística catalana del segle xx que és *L’edat d’or*; l’obra està formada per dues parts (“Records de noiesa” 1907-1919, i “Records d’adolescència” 1919-1929), la segona de les quals veu la llum per primer cop, ja que havia restat inèdita fins ara. En aquesta edició completa de *L’edat d’or* hi destaquen: un capítol inicial inèdit d’“Antecedents” que recull el perquè de tot plegat en la història familiar de l’escriptor, les reflexions personals originals introduïdes en la primera part de l’obra i una segona part totalment inèdita, dedicada als records i descobriments de l’adolescència. En aquest volum, doncs, el lector hi trobarà les claus per entendre l’univers bladerià al complet, aquells imponderables que van contribuir a formar el caràcter i la vocació de l’escriptor, i tot un seguit



d'històries i contalles que es filtren o es barregen amb els records, en què el riu Ebre hi té un paper molt destacat i que demostren la solidificació definitiva del mite de la terra natal.

Parlant dels anys de joventut a Barcelona, diu: “M’enyorava i si l’atzar em feia topar amb un convilatà, l’accent nadiu m’omplia de goig. I si aquest accent sortia d’una convilatana encara més” (p. 284).

ARTUR BLADÉ DESUMVILA (2008): *Obra completa. Vol. 6 (Cicle de l'exili II): Viatge a l'esperança (Impressions d'un viatge a la nostra terra l'any 1956) · De l'exili a Mèxic.* Cossetània Edicions, Valls. 389 p., ISBN 978-84-9791-401-7



Aquest volum acull dos llibres més d'aquesta gran crònica sobre l'exili que Bladé va elaborar amb l'objectiu de lluitar contra l'oblit; els quals són representatius de l'etapa mexicana: *Viatge a l'esperança* i *De l'exili a Mèxic*. En el primer llibre destaquen les reflexions i impressions sobre la terra natal quan l'escriptor retorna de l'exili en un viatge d'exploració l'any 1956.

En aquest primer llibre, hi ha imatges del seu poble que l'impacten: “Res del que veia no em podia sorprendre, però sí justament (com la nit passada) allò que no veia: el vell campanar dels bons temps, l'alta torre de pedra que durant tres segles havia senyorejat, magnificant-la, la vila. Aquesta em semblava mutilada, dramàticament amputada d'una construcció que ja no veurà —ni refarà— mai més ningú” (p. 105).

DIVERSOS AUTORS (2008): *Artur Bladé i Desumvila: escriptor de l'Ebre català, cronista de l'exili.* Arola Editors, Tarragona. 200 p., ISBN 978-84-92408-45-0



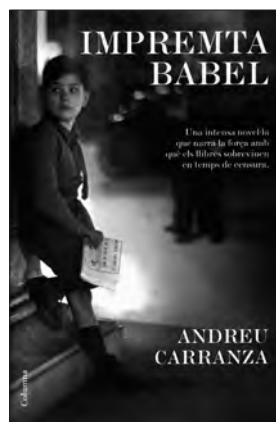
En aquest volum es presenten les ponències del seminari organitzat per l'Ajuntament de Tarragona i el Departament de Filologia Catalana de la URV, que es va dur a terme el novembre de 2007 a la Casa de la Generalitat a Tarragona: Xavier Garcia, “Bladé en la política i literatura catalanes del segle xx”; Sam Abrams, “Artur Bladé i Desumvila: la construcció d'una obra”; Núria Grau, “El cicle de la terra natal d'Artur Bladé i Desumvila: la memòria de l'Ebre”; Ramon Marrugat, “Viure a Tarragona, el dietari tarragoní d'Artur Bladé i Desumvila”; Xavier Ferré, “Artur Bladé i Montpeller (1939-

1942)”; Francesc Foguet, “Crònica i evocació des d’estranya contrada (Mèxic, 1942-1961)”, i Enric Balaguer, “Entre el documentalisme i la grafoteràpia: aproximació a *L’exilida* d’Artur Bladé i Desumvila”.

ANDREU CARRANZA FONT (2009): *Impremta Babel*. Columna Edicions, Barcelona. 355 p., ISBN 978-84-664-1057-1

Impremta Babel és una entranyable novel·la d’iniciació, una mirada nostàlgica al paradís perdut de la infància, però sobretot constitueix, en plena transformació digital, un homenatge a l’era Gutenberg, als temps en què la literatura es venia a la rebotiga de les llibreries i es llegia d’amagat, i també a tots els oficis que tant ara com en els anys difícils van participar de la màgia d’escriure, imprimir i compartir històries. Editada en castellà per Ediciones Temas de Hoy.

Sobre l’Ebre Carranza comenta: “Vam creuar per una drecera molt estreta entre joncs i canyes fins que vam arribar en un indret on no havia estat mai. Era un roca enorme que quedava a un parell de metres per damunt del riu. Tots es van treure la roba i s’hi van capbussar. Jo em vaig quedar admirant l’entorn: vaig contemplar el riu, la massa d’aigua als meus peus. [...] jo veia el riu molt gran, gairebé com un mar. L’altra riba no es distingia. L’Ebre rugia, davant dels meus ulls creixia i creixia” (p. 129-130).



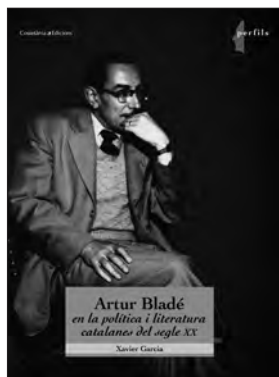
MIQUEL ESTEVE VALLDEPÉREZ (2009): *El Baphomet i la taula esmaragda*. Cossetània Edicions, Valls. 232 p., ISBN 978-84-9791-450-5

XX Premi Literari Vila d’Ascó 2008. És una aventura històrica que captiva grans personatges com el general Ramon Cabrera, Aleister Crowley, William Butler Yeats, Robert Browning, Erich Ludendorff o Paracelsus. Paral·lelament, el personatge d’en Ton Domènech es veu endinsat en la investigació de l’estranya mort d’un antic company d’estudis, alhora que va descobrint la remor alquímica que acompanya els seus avantpassats. Templers, carlins, maçons, jesuïtes... L’autor aconsegueix trenar una història de la història. Canvis de ritme, contrapunts, reflexions humanístiques, misteri, dramatisme, humor, desassossec i cinisme basteixen una novel·la captivadora de lectura àgil.



Esteve se situa al castell de Miravet: “En Ramon de Saguàrdia resava davant del sobri i auster altar, tallat en pedra d’una sola peça, de l’església romànica que hi ha al cor del castell de Miravet. Els dits li tremolaven mentre passava les boles d’ivori africà d’un rosari, regal d’un amic musulmà. [...] Els matins de desembre s’encetaven freds i humits a Miravet. La boira lliscava per la vall de l’Ebre acompanyant el riu en el seu camí plàcid fins a la mar” (p. 15).

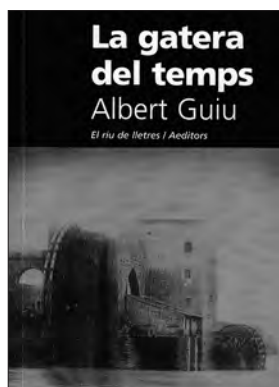
XAVIER GARCIA PUJADES (2009): *Artur Bladé en la política i literatura catalanes del segle XX*. Col·lecció Perfls, núm. 9. Cossetània Edicions, Valls. 128 p., ISBN 978-84-9791-432-1



Aquest llibre —assaig biogràfic sobre la vida i obra de l’escriptor de la Ribera d’Ebre, Artur Bladé i Desumvila— recull la síntesi que el periodista Xavier Garcia ha anat elaborant des de 1971, quan va conèixer l’escriptor de Benissanet, que va esdevenir de seguida amic i mestre. Claredat d’estil, continguts amb substància humana, cultural i de paisatges i catalanitat integral, formen el nucli d’aquest treball.

X. Garcia conclou amb aquestes paraules: “En definitiva, l’obra de Bladé —tant o més que literària i política— és una obra de cultura, en un moment, al primer terç del segle xx, en què Catalunya experimenta una Segona Renaixença, després de l’impuls inicial de la segona meitat del xix. Ho és per mostrar-nos un món que fou bellament real, amb totes les contradiccions (com sempre) que suposa, a vegades, la bellesa i la realitat humana, un món que fou dit amb la més alta de les expressions humanes: la paraula literària” (p. 124).

ALBERT GUIU BAGÉS (2009): *La gatera del temps*. Aeditors, el Perelló. 256 p., ISBN 978-84-92673-08-7



Aquesta és la primera gran novel·la d’Albert Guiu. És una obra carregada de sentiments i de territori; d’una manera senzilla, i amb una prosa àlgida i intensa, Albert Guiu il·lumina els temps d’infantesa a Flix, vora el riu Ebre, vora les petites transcendències de la vida del poble, amb la mirada diàfana del poeta, en un èxode oníric a les arrels de la vida on es desenvolupen, indestruïbles, el creixement, la vida, la decadència i la mort, i amb la constant presència dels seus iaïos. Escrita amb una prosa poètica, més poesia que prosa, ens porta a un món molt seu, però també molt nostre.

De l'Ebre flixanco comenta: "Un riu creua aquesta història, un riu cabalós, a voltes verd, a voltes blau, a voltes gris, intemporal i tal vegada immortal, no ho sé; un riu que a mi em sobreviurà, de fet, ja sobreviu la meua infantesa. Un riu que ha protagonitzat fets tràgics que ha costat la vida a algunes persones. Un riu que s'engalana xiroi ple de xerinola quan arriba la Festa Major i que serveix com a fons de la gran festa del riu, on la força dels remers de les puntones simbolitzen un temps en què anar en llagut per les seves aigües era una forma de vida, una forma de ser, una forma de pertinença al riu..." (p. 22).

3. Llibres antics editats per altres

JOSEP SÁNCHEZ CERVELLÓ, FRANCISCO R. VISA RIBERA (1994): *La navegació fluvial i la industrialització a Flix (1840-1940)*. La Veu de Flix, Flix. 218 p., ISBN 84-605-0935-4

Recerca històrica sobre la navegació fluvial i la indústria química a Flix entre els anys 1890 i 1940. Tal com diuen els autors el que volen és: "[...] mostrar la importància de Flix com a epicentre de la navegació fluvial i com a vèrtex de la producció química de l'estat..." (p. 15). El marc cronològic de l'obra ocupa des de l'any 1890, abans de la instal·lació de l'electroquímica i acaba l'any 1940 amb les tasques de reconstrucció de la Fàbrica, després del tall que representà la Guerra Civil.

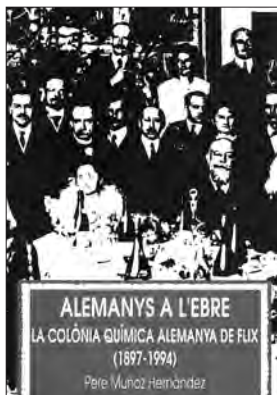
La navegació fluvial en aquesta població va ser d'una importància cabdal ja des de l'edat mitjana i ha continuat vigent fins al segle xx. Els autors hi dediquen un capítol, amb un estudi exhaustiu de la història del riu; les característiques de la navegació fluvial, dels llaüts i dels llaüters, de les pontones i els vaixells amb motor; de la indústria de cordes que es va crear per tal de subministrar les diferents cordes que es necessitaven; dels molins fariners; i de com la fi del transport de lignit de les mines de Mequinensa i la construcció de les grans preses, van significar la fi de la navegació fluvial.

D'altra banda, la implantació de la Fàbrica va canviar el futur de la població de Flix perquè suposà un creixement econòmic i també demogràfic: "La indústria definiria la personalitat de Flix, canviaria les seves tradicions, el seu urbanisme i la idiosincràsia de la seva gent..." (p. 110).

Les imatges que acompanyen el text del llibre parlen per si soles: antics mapes de Flix i plànols de diverses embarcacions, fotografies d'un paisatge gairebé desconegut avui, i gent d'un altre temps, testimonis d'una època que significà el canvi d'una societat rural a una societat industrial.



PERE MUÑOZ HERNÁNDEZ (1994): *Alemanys a l'Ebre. La Colònia química alemanya de Flix (1897-1994)*. Col·lecció El Mèdol-Fòrum, núm. 8. El Mèdol, Tarragona. 171 p., ISBN 84-88882-07-6



L'historiador Pere Muñoz Hernández en aquest estudi ens apropa i ens fa conèixer la història de la Colònia química alemanya de Flix, i la creació de la Fàbrica, l'empresa que va canviar la vida de tots els habitants de la població.

Estructurat en set capítols, ens explica com van arribar els primers alemanys l'any 1896, tot buscant un lloc per crear una empresa química i qui van ser els primers tècnics i directors alemanys que hi hagué. I arriba fins l'any 1994, any de la publicació del llibre, quan la fàbrica ja havia passat per diversos canvis i noms: SA Cros, Ercros i Erkimia.

Belles imatges acompanyen les explicacions que van des de l'anècdota, com les festes de Sant Jaume, la creació del Casino per als tècnics, fins als fets històrics de més rellevància: les repercussions de la 1a Guerra Mundial, els bombardejos durant la Guerra Civil, les vagues de 1919 i 1933, entre altres.

Al final del llibre, hi ha una cronologia amb els fets més significatius i transcendents de Flix, entre 1887 i 1993, una llista de cent cinquanta-quatre persones estrangeres relacionades amb la colònia i amb la població i un resum del llibre en alemany d'Enno Schlechter. Cal destacar que el pròleg està signat per José María Valverde, poeta, assagista i crític literari.

DIVERSOS AUTORS (1997): *Centenari de "La Fàbrica". De la sociedad electro-química de Flix a Erkimia 1897-1997*. Erkimia Grup Ercros, Barcelona. 202 p., ISBN 84-7782-485-1



L'any 1997 l'empresa química de Flix, la Fàbrica, com sempre se l'ha anomenat, va complir cent anys, i per aquest motiu va encarregar l'elaboració d'aquest llibre, escrit per diversos estudiosos i historiadors, la majoria dels quals, de Flix.

En deu capítols, els autors ens parlen del Flix d'abans de la instal·lació de l'Electroquímica; de l'arribada dels tècnics alemanys —la majoria dels quals amb les seues famílies—, que van posar tots els seus coneixements i experiències perquè el bon funcionament de la fàbrica fos una realitat; del Barri internacional o Colònia fàbrica amb habitatges per als tècnics i treballadors, jardins, l'economat, el parc i la capella; dels bombardejos i la interrupció

industrial durant la Guerra Civil; de l'escola d'aprenents, on l'estudi i l'aprenentatge preparava estudiants per entrar a la fàbrica; de la masia de l'Aubal, una finca que comprà la fàbrica l'any 1948 i que va esdevenir un centre agropecuari productor de llet i carn per a la població; del moviment obrer, des de 1868 fins al sindicalisme actual; de la producció química al llarg dels cent anys: sosa, clor, amoníac, cloroform, entre molts altres; i el darrer capítol, el tanca qui era director d'Ercros en aquell moment, que parla del present i futur de l'empresa.

El llibre va acompanyat d'unes fotografies antigues i modernes, on apareixen les diferents plantes de la fàbrica i els seus principals protagonistes des de començament del funcionament de l'empresa.

JOSEP M. ANDREU ALABART (1999): *Catàleg. Riba-roja d'Ebre, Ribera d'Ebre*. Editat per l'autor i amb la col·laboració de l'Ajuntament de Riba-roja d'Ebre, Barcelona. 101 p.

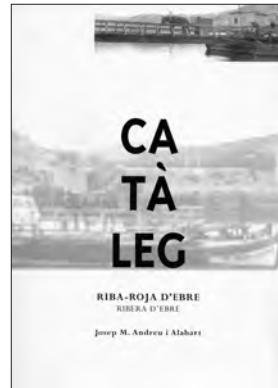
Tal i com diu el títol, l'obra és un catàleg etnològic que recull més de tres-centes paraules i imatges agrupades en vuit camps semàntics (oficis, collites, eines, animals, guarniments, transports, recipients) i un darrer de miscel·lani que recull lèxic i il·lustracions d'estris, aliments, mesures, edificacions... que completa els capítols anteriors.

L'obra pretén evitar que caiguin en l'oblit eines i objectes que un dia formaren part de la vida quotidiana dels riba-rojans i que el pas del temps, amb totes les transformacions socials i econòmiques, han reclus a l'oblit i, en el millor dels casos, als museus.

"Aquesta exposició gràfica que teniu a les mans no és res més que un viatge pel temps que, per a alguns de nosaltres, suposarà una trobada amb nosaltres mateixos o amb els avantpassats i, per altres, el descobriment potser de nous horitzons" (p. 6).

ARTUR BLADÉ DESUMVILA (2006): *Obra completa. Vol. 1 (Cicle de la terra natal I): Benissanet · Gent de la Ribera d'Ebre*. Cossetània Edicions, Valls. 286 p., ISBN 84-9791-242-X

Aquest volum acull els llibres *Benissanet. Els treballs i els dies d'un poble de l'Ebre català* i *Gent de la Ribera d'Ebre. Artesans, pagesos, rodaires...*, dues de les obres més singulars sobre allò que el mateix



autor anomenava *la terra natal*, és a dir, el poble on va néixer, Benissanet, i la comarca de la qual forma part, la Ribera d'Ebre, una terra —aquest tram d'Ebre català— que va trobar en Bladé un magistral descriptor d'ambients, situacions, personatges i paisatges.

En el segon llibre, comenta dels pagesos riberencs: “La influència de l'home en aquest paisatge és tan visible com la del paisatge en l'home que hi sua i, en justa compensació, li treu el suc. Per regla general, és un home ardit, cepat, calculador, manyós, estalviador i, sobretot, laboriós” (p. 216).

ARTUR BLADÉ DESUMVILA (2006): *Obra completa. Vol. 2 (Cicle de l'exili I): L'exiliada*. Cossetània Edicions, Valls. 423 p., ISBN 978-84-9791-243-3



Aquest volum inclou el llibre *L'exiliada. Dietari de l'exili, 1939-1940*, una obra coral, que, a manera de gran retaule històric i humà, relata la tragèdia catalana del segle xx: el final de la guerra civil, el pas per la frontera dels Pirineus catalans dels republicans i els primers anys de l'exili al Rosselló o en terres occitanes.

En el seu dietari, parla de la situació d'altres exiliats riberencs: “En tot el dia no he parat de pensar en el ferrer i en la vintena de convilatans que l'acompanyen. Penso també que n'hi deu haver molts d'altres escampats pels camps de França. (Quina sagnia per al nostre poble, ja prou petit!) Però, jo, què puc fer!” (p. 216).

ARTUR BLADÉ DESUMVILA (2007): *Obra completa. Vol. 3 (Cicle de la terra natal II): Les primeres descobertes · Crònica del país natal · Visió de l'Ebre català · Guia de Benissanet*. Cossetània Edicions, Valls. 351 p., ISBN 978-84-9791-319-5



Aquest volum inclou quatre obres que, amb gèneres diferents, continuen abordant com a temes principals la descripció del poble, el paisatge riberenc i la infantesa de l'autor. Aquests llibres són *Les primeres descobertes* (1996), *Crònica del país natal* (1958), *Visió de l'Ebre català* (1983) i *Guia de Benissanet* (1982).

En el segon llibre, descriu el pas de les estacions de l'any: “Els hiverns s'escolaven amb una mica de fum al nas, fogaines als molins i, de vegades, amb un fardellet de neu a la porta. Arribaven les primaveres amb la bandera del vent al davant i enjoiades d'abelles joves. S'obrien els estius amples

d'espattes, calents com un forn i amb els matins enlluernadors com duros de plata. Venien les tardors perfumades de vi novell i de noies amb vestits florejats..." (p. 107).

ARTUR BLADÉ DESUMVILA (2007): *Obra completa. Vol. 4 (Cicle de les biografies I): El meu Rovira i Virgili · La vida d'un català excepcional (Antoni Terré, de Móra d'Ebre)*. Cossetània Edicions, Valls. 468 p., ISBN 978-84-9791-320-1

Aquest volum acull dos dels llibres més significatius de l'extensa producció biogràfica de l'autor: per un costat, la d'Antoni Rovira i Virgili (Tarragona 1882 – Perpinyà 1949), historiador, escriptor i polític, a qui Bladé sempre considerarà el seu "mestre", i per un altre costat, la vida —que no en va Bladé qualificat d'"excepcional"— del seu paisà de l'Ebre Antoni Terré i Escrivà (Móra d'Ebre 1896–1975), rodamón, home d'habilitats tècniques i mecàniques, catalanista, solidari i republicà.

Descrivint Móra d'Ebre, diu: "A principis del segle xx, [...] Móra era el segon port fluvial, per dir-ho així, de l'Ebre català, amb els seus llaguts, bots, descarregadors, macips, calafats, mestres d'aixa, patrons, daliners... En aquest barri —que anava de la plaça de l'Ajuntament fins al pas de la Barca— hi havia la fonda principal, cafès i tavernes, magatzems i tallers, ferrers i fusters. Venint de l'estació, des de l'altra banda del riu, hom veia la vila reflectida a l'aigua. El riu, en aquell temps, tenia un atractiu que ara, en bona part, s'ha perdut. La gent hi anava a pescar —l'anguila, el barb, la madrilla—, a nedar durant l'estiu, a passejar per les seves vores, a divertir-se en les competicions i cucanyes de les festes majors, a veure pujar i baixar els llaguts, o, simplement, a seure —o jeure— sota els grans àlbers de la riba, sentint els cants dels rossinyols i el murmur de l'aigua" (p. 224).

